

Liudmila Sokolova

Wydział Nauk Historycznych

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

STRESZCZENIE

Kultura i tradycje muzyczne Polaków na Syberii

(na przykładzie wsi Wierszyna rejonu Bochańskiego obwodu Irkuckiego)

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest kultura i tradycje muzyczne Polaków na Syberii we wsi Wierszyna obwodu Irkuckiego. W dniach dzisiejszych Wierszyna jest jedyną polską wsią na Syberii, której mieszkańcy nadal zachowują polski język, kulturę i tradycję. Historia jej powstania związana jest z reformą agrarną Piotra Stołypina z lat 1906–1914, kiedy to na tereny guberni irkuckiej przybyły pierwsze polskie rodziny. Byli to przede wszystkim emigranci z guberni piotrkowskiej i kieleckiej Królestwa Polskiego. Założyciele Wierszyny nie byli typowymi chłopami-przesiedleńcami: w swojej poprzedniej ojczyźnie pracowali w kopalniach. W związku z kryzysem ekonomicznym, który objął Polskę, wyruszyli na Syberię, aby poprawić swoje warunki życiowe dzięki pracy na roli.

W celu ustalenia stopnia zachowania polskiej kultury muzycznej i tradycji społeczności wierszyńskiej w 2011, 2012 i 2017 r. były organizowane i przeprowadzone trzy ekspedycje etnomuzykologiczne. Zgodnie z wynikami badań terenowych, kultura muzyczna Polaków Wierszyny reprezentowana jest przez tradycje muzyczne z czasów przybycia pierwszego pokolenia polskich osadników na Syberię. Jednak dużą część kultury muzycznej danej społeczności tworzy współczesny folklor, przede wszystkim polskie i rosyjskie pieśni ludowe i popularne. Większość tych pieśni stanowi repertuar lokalnego zespołu folklorystycznego „Jarzumbek”. Zespół aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym własnej wsi, a także poza jej granicami. Główną częścią tych imprez kulturalnych są festiwale folklorystyczne, w których biorą udział również członkowie innych grup etnicznych (Rosjanie, Buriaci, Ukraińcy i inni). Ze względu na częste wystąpienia, repertuar zespołu stale się aktualizuje. Nowych utworów członkowie zespołu uczą się najczęściej z płyt kompaktowych, a ostatnio ze źródeł internetowych. Z kolei, religijna tradycja muzyczna polskiej wierszyńskiej społeczności jest znacznie słabiej rozwinięta. W trakcie badań udało się zarejestrować kilka piosenek z repertuaru

kolędowego, które zachowały się w pamięci najstarszych mieszkańców wsi. Utrata tej części tradycji jest głównie wynikiem zamknięcia kościoła i zakazów wszelkich praktyk religijnych przez długi czas.

W związku z tym, głównymi zadaniami postawionymi przez autora w ramach niniejszej pracy było:

- opisanie historyczno-społecznego kontekstu powstawania i rozwoju polskiej społeczności etnicznej we wsi Wierszyna;
- określenie aktualnych form muzykowania i jego funkcji;
- analiza gatunkowa repertuaru muzycznego, zarejestrowanego w różnym czasie;
- ocena wpływu relacji międzyetnicznych oraz wielokulturowych na kulturę muzyczną obecnych mieszkańców wsi;
- ustalenie stopnia wpływu badaczy i turystów na społeczną rolę tradycji muzycznych mieszkańców wsi oraz jej zmian w tym kontekście.

Podstawą źródłową pracy doktorskie stanowiły nagrania wideo i audio materiału muzycznego, źródła archiwalne oraz fotografie zgromadzone podczas badań terenowych. Szczególną grupę źródeł stanowią zapisy notacyjne repertuaru autentycznych tekstów, wykonane przez autora niniejszej pracy.

Dysertacja składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, aneksu i bibliografii. W każdym rozdziale dysertacji są rozpatrywane różne aspekty lokalnej tradycji muzycznej wsi Wierszyna. W zakończeniu są przedstawione najważniejsze wyniki podjętych badań.

Wyniki przeprowadzonych badań wykazały, że kultura muzyczna i tradycje Polaków w syberyjskiej wsi Wierszyna mają na obecnym etapie złożoną i zróżnicowaną strukturę. Główną tendencją ostatnich dziesięcioleci są próby rekonstrukcji folklorystycznej w celu zachowania z jednej strony polskiej kultury muzycznej, a z drugiej wypierania autentycznej tradycji śpiewu z nowoczesnego folkloru. Główną formą rekonstrukcji i przetrwania polskiego repertuaru oryginalnego jest miejscowy zespół ludowy. Religijna sfera kultury muzycznej Wierszyny jest jeszcze na etapie rozwoju, i opiera się głównie na modelu, który obecnie jest powszechny w wielu parafiach Polski. Co dotyczy relacji i wpływów międzykulturowych, to głównymi wynikami obserwacji jest to, że polska grupa osadnicza jest bardziej otwarta na słowiańską kulturę muzyczną sąsiednich grup etnicznych. W odniesieniu do buriackiej kultury muzycznej rezultaty badań pokazały, że obie grupy etniczne nadal zachowują wzajemny dystans, dlatego przykładów ich wzajemnego oddziaływania na obecnym etapie badań nie zaobserwowano.

Współistniejąc obok siebie przez ponad wiek w ich relacjach wytworzyła się swego rodzaju równowaga, oparta na wzajemnym poszanowaniu granic etnicznych.

Wyjątkowość – od początków wsi po dzień dzisiejszy – sytuacji wierszyńskich Polaków sprawia, że przedstawione tu wyniki badań nie dają jeszcze podstaw do całościowego spojrzenia na kulturę muzyczną syberyjskich Polaków. Wymagałoby to dalszych, międzydiscyplinarnych badań naukowych. Wnioski z niniejszej rozprawy mogą jednak posłużyć jako materiał porównawczy do studiów nad procesami kulturowymi w izolowanych diasporach kulturowych.

22.06.2020

L. Sokolova

Liudmila Sokolova

Faculty of History

Nicolaus Copernicus University in Toruń

SUMMARY

The musical culture and traditions of Poles in Siberia

(based on the village Vershina in Bokhandistrict of the Irkutsk region)

The object of the research in this dissertation is musical repertoire of Polish community of Vershina, which is one of the few Polish resettlement villages in Siberia that has been preserved to this day. The history of Vershina is associated with Stolypin agrarian reform and dates back to 1910, when the Polish immigrants set out towards Siberia hoping to improve their living conditions by farming. More than a hundred years have passed since then, several generations have changed; however, the descendants of the first settlers keep preserving Polish language, culture and traditions.

According to the results of three musical-ethnographic expeditions to Vershina (in 2011, 2012 and 2017), the musical culture of Polish resettlement group is represented by the musical traditions brought from Poland by the first generations of the settlers. At the same time, a part of the musical culture of given community is formed, to a large extent, by modern folklore, primarily Polish and Russian folk songs. Most of these songs appear in the repertoire of a vocal ensemble "Jarzumbek". The choir actively participates in cultural life of its own village and outside of it. The folklore festivals, in which the members of other ethnic groups (Russians, Buryats, Ukrainians and others) participate, are integral part of such cultural events. Due to the frequent concerts, the repertoire of musical group constantly updates. The members of ensemble learn the new works by ear from discs and Internet-resources. The religious musical tradition, in turn, is much less developed. At the time of the researches, the religious songs that belong to the old catholic musical tradition of community, were only remembered by members of old generation. The loss of this part of tradition is a result of closure of the church and religious prohibitions for several decades.

In this regard, the main task set by the author is to:

- describe historical and social context in the forming and development of Polish ethnic community in Vershina;
- identify the current forms of musical practices and their main functions;
- structural analysis of the musical repertoire recorded at various time;
- evaluate the influence of intercultural and interethnic relations on the musical culture of the present inhabitants of Polish villages;
- find out how the interest of researchers and tourists affect the social role of musical traditions of villagers and how the musical tradition is changing within this context.

The main sources for the study were video and audio recordings of musical material, photographs and archival sources gathered during the field researches. One particular group of the sources consists of notational records and lyrics of original Polish songs made by the author of this research.

The dissertation consists of introduction, three chapters, conclusion, appendix and bibliography. Each chapter of the dissertation is dedicated to a deeper analysis of different aspects of local musical tradition of Vershina. The main findings and results of the research are provided in conclusion.

The results of studies conducted revealed that the musical culture and traditions of Poles in Siberian village Vershina has a complex and differing structure at the present stage. Attempts of the folkloristic reconstruction are the main tendency in recent decades aiming at preserving Polish musical culture on the one hand, and displacement authentic song tradition with modern folklore on the other. The main form of reconstruction and surviving of Polish original repertoire is a local folk ensemble. The religious aspect of musical culture of Vershina is still at a stage of development, based on model which is common in many Polish parishes. With regard to the intercultural and interethnic influences, the Polish resettlement group is more open to Slavic musical culture of neighboring ethnic groups. With respect to the Buryat musical culture, the study showed that both ethnic groups keep the mutual distance, which is the reason why there were no examples found with regard to interplay between them. Having coexisted side by side for more than a century, their relationship has produced a kind of balance, based on mutual respect for ethnic boundaries.

The uniqueness of the situation of the Poles in Vershina – from the beginnings of the village to the present day – is the reason why the results presented here do not yet give a basis for a comprehensive look at the musical culture of the Siberian Poles. This would require further

interdisciplinary research. However, the conclusions of this dissertation can serve as comparative material for the study of cultural processes in isolated cultural diasporas.

22.06.2020

I. Sokolova